

Jak vypadala prohlídka jeskyně před 120 lety?

Petr Zajíček

„Vážení návštěvníci, vítejte v našich jeskyních. Je zakázáno dotýkat se krápníkové výzdoby, vstupovat mimo chodníky a vzdalovat se od skupinky. Dávejte si pozor na kluzké schody

a místy nízký strop“. To jsou věty, které patří k úvodu každého výkladu průvodce v našich zpřístupněných jeskyních. Jak ale vypadala taková prohlídka před více než sto lety?

Na konci 19. století byly na našem území zpřístupněny veřejnosti tři jeskyně: Chýnovská v Čechách a dvě ve Sloupském údolí v Moravském krasu – Sloupské a Šošůvské, které ještě tehdy netvořily jeden propojený komplex. V letech 1885–1886 byla kromě toho zpřístupněna ještě jeskyně Na Špičáku, ale provozovateli se provázení v podzemí nevyplácelo, a tak činnosti zanechal. Další jeskyně na své zpřístupnění čekaly, některé

z nich ještě nebyly ani objeveny. Velký rozmach zpřístupňování jeskyní nastal až v prvních desetiletích 20. století, kdy byly postupně zpřístupněny jeskyně Punkevní, Kateřinská, Balcarka či jeskyně Mladečské. V současné době je na území České republiky zpřístupněno 14 jeskyní. Jak ale asi probíhala prohlídka jeskyně před více než sto lety? Existuje dokument, který podobu tehdejších prohlídek přibližuje.

Vodopád v Eliščině jeskyni na počátku 20. století. Foto: Karel Absolon, archiv SJČR

Historické prameny

Podrobných popisů jeskyní z tohoto období existuje mnoho. Wankel, Kříž, Koudelka a další vydávali výpravné knihy nebo útlé brožury, kde podzemí Moravského krasu představují do všech možných detailů. Jejich popis byl však podáván z pohledu odborníka. V žádné z publikací věhlasných jeskynních badatelů není popsán průběh prohlídky pro veřejnost. Ten je popsán člověkem vzdělaným, který ovšem v Moravském krasu nepůsobil. Podnikal však cesty po Českých zemích a psal o nich cestopisy. Jedná se o pardubického učitele a spisovatele Františka Rosůlka. Během svých cest navštívil pravděpodobně v roce 1895 i Moravský kras (tehdy ještě Moravské Švýcarsko). Ve svém útlém cestopisu „O Moravském Švýcarsku“ píše, že jeho cesta vedla údolím Orlice přes Českou Třebovou a dále přes údolí Svitavy do Brna. Jeho výprava pokračovala do Rájce, odkud vyrazil pěšky do Sloupu, kde zrovna probíhala pouť. Cestou, jak uvádí, si stopl koňský povoz. Poté navštívil Sloupské jeskyně a propast Macochu a v samostatných kapitolách tyto exkurze podrobně popsal.

Starobylé prohlídky

Dochoval se tak dokument z konce 19. století, který vypovídá o zážitcích svým způsobem laického návštěvníka, psaný rukou literáta. Díky tomu si člověk může udělat obrázek, jak vlastně takové prohlídky jeskyní probíhaly. Několik citovaných pasáží z Rosůlkova díla nám o tom dává představu: „Zaplativše vstupné 20 kr. jednomu z mužů, následovali jsme druhého, jenž nám podal rozžaté svíce. Výstraha u vchodu, hrozící pokutou od 1 do 10 zlatých zničila nám naši naději, že si odtud nějaké ty krápníky neb krápele přineseme. Ujdouce od vchodu asi 400 m, přijdeme k nejkrásnějšímu útvaru: oponě, skrze níž světlo svíčky, jasně prosvítá, jako skrze oponu postojenské jeskyně a pak po třinácti nerovných, místy kluzkých schodech sestoupíme do ohromné síně, ve které dříve průvodčí po zábradlích kol jejího nerovného dna rozsvítil svíčky; my zatím čekali v úzkém výklenku. Průvodce nám zde ukáže skupinu krápníků zvanou turecký hřbitov a vodopád, vyhlížející jako zkamenělé vápenité proudy. Ale světlo sedmnácti svíček jen málo ozařuje tuto

prostoru i zapálí nám průvodce ještě magnetický drát. Pak ukáže nám sloupský vykladač kandelábr, lesík a zvon, a ve varhanové kapli 20 m vysoké varhany, krápníky dolů visící jak svinuté listy, na něž zaťuká-li se, vydávají různé tóny, jako píšťaly varhanové. 'Dajou pozor, včil jsou světla rozhořeny – lepší vidět' napomíná nás průvodce...' Tato pasáž pojednává o návštěvě jeskyně Nicové a jeskyni Eliščině. Tehdy ještě nebyly propojeny s hlavní částí podzemního komplexu Sloupských jeskyní – Starými skalami. Stejně tak do Šošůvských jeskyní se vstupovalo samostatných vchodem. O hře na krápníky pomocí dřívka v Eliščině jeskyni se mluvilo. Rosůlkovo vyprávění tuto skutečnost potvrzuje. Po prohlídce těchto prostor hned následovala návštěva Starých skal, která je podrobně popsána v následující stati: „Do staré jeskyně, která také obci Sloupu náleží, provázeli nás dva průvodčí: muž a chlapec s otepí draček. Prošedše za 10 minut ulicí, uvidíme hada a sestoupivše po schodech níže, kráčíme pak po silném náplavu k místu, kde r. 1866 Prusové při hudbě tančili. Tu opustí nás hoch a ztrácí se nám v daleké chodbě; brzy neslyšíme jeho kroků; tu zastaví se a ukazuje nám k řezaným kamenům'. Po chvíli pak zříme, kterak máchá v dáli hořícími dračkami, jakoby nám kynul, abychom jej následovali. Příšerný to v tu dálku tmavou a v tom

Gotická chodba ve Sloupských jeskyních. Foto: Petr Zajíček

hlubokém tichu pohled! Ulice, kterou chlapec proběhl, jest 2 minuty dlouhá a nalezeny byly v ní zbytky kostí. Odtud dal si udělati kníže Karel Salm Reifferscheid z krápníků dva veliké stoly, které možno spatřiti v rájeckém zámku. V trámové ulici ku polední straně směřující, ukazují nám nahoře v klenbě černé trámy na příč zasazené; jež pocházejí asi z doby, kdy

odtud lámali krápníky na zřízení umělé jeskyně v Lednici a okrášlení zámecké kašny v Rájci. Lidé domácí vykládají, že trámy tyto pocházejí z doby třicetileté války, kdy obyvatelé zde se ukrývali před Švédy. Pak přivede nás průvodce do velké postranní síně, v níž rozevírá se 70 m hluboká kotlina, zvaná Černá propast (dnes Kolmá propast, pozn. aut.), do níž vhodíme-li kámen, odráží se, jak slyšeti, od vyčnívajících stěn podzemních, až pád jeho po 25 vteřinách teprve zanikne.' Následuje pak obšírný popis spodních pater, kam však prohlídka nevedla. Po návratu ze Starých skal zamířil Rosůlek ke vchodu do Šošůvských jeskyní, kde v hotelu majitele Josefa Brouška poobědval. Popis prohlídky Šošůvské jeskyně je ze všech nejstručnější. Je zde popsáno, že výprava sestoupila po 33 schodech do prostor s mnoha krápníky. Následuje výčet pojmenovaných krápníků a návrat zpět.

Rosůlkův cestopis není přesně datován. Je v něm však poznámka, že nejnovější jeskyně Šošůvská je navštěvována teprve pět roků, tudíž tato výprava do Moravského Švýcarska s návštěvou jeskyní proběhla někdy kolem roku 1895. Zajímavý dokument tak dává cenné informace o charakteru provozu zpřístupněných jeskyní a také o tom, co vše se před 120 lety v jeskyních ukazovalo a popisovalo.

Most přes Stupňovitou propast byl vybudován až během poslední rekonstrukce. Foto: Petr Zajíček